

SALLY JEAN CUNNINGHAM

Bahçe Kardeşliği

Zehirsiz ve Güzel
Bir Sebze Bahçesi için
Kardeş Bitkilerle
Ekim Yöntemi

—
Çeviren:
Evren
Yıldırım
—

BAHÇE KARDEŞLİĞİ

Zehirsiz ve Güzel Bir Sebze Bahçesi İçin
Kardeş Bitkilerle Ekim Yöntemi

Sally Jean Cunningham

SÜRDÜRÜLEBİLİR YAŞAM DİZİSİ

BAHÇE KARDEŞLİĞİ

Zehirsiz ve Güzel Bir Sebze Bahçesi İçin Kardeş Bitkilerle Ekim Yöntemi

Yazan: Sally Jean Cunningham

İngilizce aslından çeviren: Evren Yıldırım

Yayına hazırlayan: Sema Çubukçu

Dizi danışmanı: Evren Yıldırım

Yayın hakları: © 2025 Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Bu kitap ilk kez Penguin Random House'un alt markası Rodale Books tarafından yayımlanmıştır.

Bu kitabın Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Telif Hakları Ajansı aracılığıyla satın alınmıştır.

1. baskı / Nisan 2025 / ISBN 978-625-5941-32-9

Sertifika no: 44919

Kapak tasarımı: Geray Gençer

Sayfa uygulama: Yeşim Ercan Aydın

Baskı: Optimum Basım

Tevfikbey Mah. Dr. Ali Demir Cad. NO:51/1

34295 K.Çekmece/İSTANBUL

T: +90 212 463 71 25

Sertifika No: 41707

Doğan Yayınları Yayıncılık ve Yapımcılık Ticaret A.Ş.

19 Mayıs Cad. Golden Plaza No. 3, Kat 10, 34360 Şişli - İSTANBUL

Tel. (212) 373 77 00 / Faks (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

BAHÇE KARDEŞLİĞİ

Zehirsiz ve Güzel Bir Sebze Bahçesi İçin
Kardeş Bitkilerle Ekim Yöntemi

Sally Jean Cunningham

Çeviren: Evren Yıldırım

*Tüm kapıları açan annem Jean Seibert'e ve
geleceğe açılan pencerem olan kızım Alice'e
sevgi ve şükranlarımla.*

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

DOĞAN KİTAP
ÖRNEKTİR

İçindekiler

Teşekkür	VIII
Giriş	IX
1. Bölüm: Harikalar diyarına hoş geldiniz.....	1
2. Bölüm: Kardeş bitkilerden ekim nöbetine.....	13
3. Bölüm: Bahçe hazırlıkları.....	29
4. Bölüm: Sistemim.....	43
Muhteşem Kardeşler.....	55
5. Bölüm: İyi çocuklar göreve.....	81
6. Bölüm: Balkabağı yatağında çokyıllıklar, yanında çalılarla.....	111
7. Bölüm: Kardeş bahçede eğlence	125
8. Bölüm: Bahçe kardeşliğinin dört temel prensibi	137
9. Bölüm: Mevsimsel bakım.....	149
Benim Kardeş Bahçemde İşler Nasıl Yürüyor?	167
10. Bölüm: Sally'nin favori ürünleri ve bahçe kardeşliğinin sırları.....	183
Okuma önerileri	269
Fotoğraflar ve çizimler.....	272
Dizin	273

Teşekkür

Aşağıdaki kişi ve kuruluşlara özel teşekkürlerimi sunmak istiyorum:

- Ormanda çalışan (benim yarattığım) ve başta o güzel pazar yemekleri ve biraz da gübre kürelemek olmak üzere birçok konuda destek veren kocam Brendan’a.
- Editörüm Fern Bradley’ye; o olmasaydı bu kitap asla olmayabilirdi. Nazik ve destekleyiciydi, doğrudan ve güçlüydü, “beni” asla işin içinden çıkarmadan eserdeki en iyiyi buldu.
- Deanne Cunningham’a; keskin gözleri ve harika fotoğraflarıyla bahçemin şimdiye kadarki en iyi görünümüne kavuşmasını sağladı.
- Erie County Master Gardeners’a, coşkularıyla bana ilham vermeye devam eden ve fikirlerini, bahçelerini ve bitkilere olan tutkularını özgürce paylaşan diğer bahçe dostlarıma teşekkür ederim. Özellikle, fikirleri bu kitapta ve bahçemde yer alan Mary Giambra, Skip Murray, John Holnbeck, Peg Giermek, Seymour Sunshine ve Roxanne McCoy’a katkıları için minnettarım.
- “Ekim günü” için gelen bahçe yardımcılarım Barb Baker, Jen Pultz, Bernie Giermek’e, kız kardeşim Margie’ye ve özellikle de yükseltilmiş yatakları inşa eden ve toprağı işleyen Craig Vogel’e.
- Cornell Cooperative Extension’a; bana her gün hem öğrenme hem de öğretme fırsatı tanıdıkları için. (Kooperatifler, eğitim hazineleri olarak tanınsın ve finanse edilsin!)
- Chris Metz’e; nazik teşviki, günlük desteği ve milyonlarca detaylı düşüncesi için.
- Sırlarını aktaran büyükbabalara ve büyükannelere, özellikle de bahçıvanlığı ruhuma yerleştiren büyükbabam Harper’a ve aletlerimi bileyen büyükbabam Maynard’a.
- Bitkilerin yanı sıra canlılara da değer veren tüm bahçıvanlar. Böceklerle, kurbağalara, kuşlara ve yılanlara özen gösterirsek, hepimiz neşeli harikalar diyarında bahçecilik yapabiliriz.

Giriş

Bahçemden üç çeşit hasat alırım. İlk hasat sebzelerdir: baharda marul ve bezelye, yazın brokoli, domates, patates, fasulye ve mısır çılgnılığı yaşanır; sonbahar havuç, brüksellahanası ve kabaklarla gelir. Bahçemin ürünleri arasında zinya çiçeğinden kozmosa, dereotundan fesleğene bol bol çiçek ve aromatik ot da (işte “muhteşem kardeşler bunlar”) bulunur.

Bahçemden aldığım ikinci hasat, güzel ve faydalı bir şey yaratmanın verdiği tatmin ve huzur duygusudur. Kardeş bitkiler yöntemi, kurduğum bahçelerde küçük de olsa bir toprak parçası ile onun sakinlerinin sağlıklı ve müreffeh olmasını sağlıyor. Kardeş bitkiler ve kullandığım diğer teknikler zararlı problemini asgariye indirdiği için benim bahçelerime kimyasallar girmez. Kızımın dalından kopardığı domatesi öylece yiyebileceğini bilmek beni mutlu etmeye yetiyor.

Üçüncü hasadım, diğer bahçıvanlara öğretebileceğim teknikler ve püf noktalar. Bu kitapta uzun yıllara dayanan bahçıvanlık deneyiminin ürünlerine bol bol yer verdim. Amaçım, sebzeleri kolay ve güvenli bir şekilde yetiştirmek için kardeş bitkiler veya diğer organik bahçecilik yöntemlerini kullanmanıza ve bahçenizden en iyi verimi almanıza yardımcı olmak. Kardeş bitkilerle bahçecilik yöntemini uygulamaya başladığınızda, her geçen yıl iş yükünüzün azalıp hasadın arttığını göreceksiniz.

Sizi neler bekliyor?

Bahçe Kardeşliği'nin ilk dört bölümünde kendi kardeş bitkiler bahçenizi yaratmak için gerekli kardeş bitkiler yöntemi, sık ekim, organik toprak elde etme ve zararlılarla doğal yollarla mücadele tekniklerini keşfedeceksiniz. Ama bu daha başlangıç. İşte kitapta yer alan heyecanlı diğer konular:

- Yararlı böcekler ve onları çeken bitkilerle ilgili detaylı bilgiler 5. Bölüm'de: “İyi Çocuklar Göreve”.
- Çokyıllık çiçeklerin ve aromatik otların sebze bahçesine nasıl entegre edileceği 6. Bölüm'de: “Balkabağı Yatağında Çokyıllıklar, Yanında Çalılarla”.
- Eğlenceli ve dekoratif kardeş bitkiler tasarımları 7. Bölüm'de: “Kardeş Bahçede Eğlence”.
- Yabancı ot ayıklama, sulama işlerini azaltmak ve toprağı

iyileştirmek için malç ve yer örtücü bitkiler kullanımı-
na dair ipuçları 8. Bölüm’de: “Kardeş Bahçeciliğin
Dört Temel Prensibi”.

- Mevsime göre yapılacak bahçe faaliyetleri ve pro-
jeler 9. Bölüm’de: “Mevsimsel Bakım”.
- Kuşkonmazdan turba farklı bitkileri yetiştirmek
için özel teknikler ve ipuçları 10. Bölüm’de:
“Sally’nin Favori Ürünleri ve Bahçe Kardeşliği-
nin Sırları”.

Doğru soruları sormak

Bir TV “bahçe uzmanı”, hayat boyu öğrenme eğitmeni ve bahçe-
cilik hakkında konuşmalar yapan biri olarak bahçecilerden gelen sorulara sürekli muhatap
olurum. En sık sorulan sorulardan biri şudur: “Domateslerimde (ya da fasulye ya da gül
ya da leylak...) böcek var. Hangi ilacı kullanayım?” Benim cevabım ise hep şu olur: “Soru
hangi ilacı kullanayım değil, ne tür bir böcek olmalıydı.” Bu çok önemli bir sorudur,
çünkü çoğu zaman gördüğünüz böceğin bitkiye bir zararı olmaz. İster inanın ister
inanmayın, bahçenizdeki birçok böcek bahçede size yardım eder!

Bahçe Kardeşliği’inde “geçimlerini” zararlı böcekleri yiyerek sağlayan “iyi bö-
cekler” hakkında çok şey öğreneceksiniz. Aslında beni kardeş bitkileri araştırma-
ya ve kitap boyunca bahsedeceğim bahçecilik sistemini geliştirmeye iten sebepler-
den biri de bu yararlı böceklere olan hayranlığım.

Bahçecilik serüvenimde öğrendiğim en önemli derslerden biri, doğayla bera-
ber çalışmanın başarılı bir bahçe yaratmanın ön koşulu olduğudur. Doğanın
kanunlarına savaş açtığımızda ürün elde edebilmek için kimyasallara ba-
ğımlı hale geliyoruz. Ancak doğayla işbirliği yaptığımızda her şey bizim
olur: güzel bir bahçe, bol bol hasat ve neşeyle geçirilen zamanlar.

Ve işte karşınızda *Bahçe Kardeşliği*. Bahçenizden tazecik, bereketli
mahsul almak, toprağı iyileştirmek, yararlı böcekleri çekmek gibi birçok
konuda pratik bir rehber olan bu kitap aynı zamanda bana sizi bahçemde
ağırlama fırsatı veriyor. Bölümler arasında dilediğiniz gibi gezinebilirsiniz ya da
doğrudan 1. Bölüm’den, benimle “harikalar bahçesinde” bir gezinti yaparak
başlayabilirsiniz. Sizi de bahçe kardeşliğimin bir parçası olarak ağırlamaktan
mutluluk duyacağım!

Harikalar diyarına hoş geldiniz

Cılgın Şapkacılar ya da Mart Tavşanları yok ama benim bahçem de büyümlü bir yer, bir harikalar bahçesi. Doğayla işbirliği içinde, asla kimyasal içeren gübre ve böcek ilaçları kullanmadan sebzeler, şifalı bitkiler ve çiçekler yetiştiririm. Bahçemde türlü türlü hayvan ve bitkiyle karşılaşsınız. Hepsinin bir evi, gıdası ve Bahçe Kardeşliği dediğim sistemin içinde belirli bir görevi vardır. Temelinde geleneksel kardeş bitkiler yöntemi yer alsa da benim sistemim bundan çok daha fazlasını içeriyor.

Bu bölümde sizi bahçemde özel bir tura çıkaracağım. Bahçe kardeşlerinin birlikte çalışarak bahçemin gelişip serpilmesine nasıl destek olduklarına beraber bakacağız. Takip eden birkaç bölümde kendi bahçenizi de bir harikalar diyarına çevirmek için “bahçe kardeşlerini” nasıl seçeceğinizi göreceksiniz.

Harikalar diyarı bahçem

BAHÇECİLİĞE BAYILIYORUM. Erimekte olan karların içinden başlarını çıkaran minik bezelyeleri, taze karabuğdayın misket limonu renkli yapraklarını ve güneşte ısınmış domatesin eşsiz tadını seviyorum. Sabah 6.30'da kalkıp üzerimde bir gün önceden kalma çamurlu kıyafetlerle aşıktan midem kazınana kadar çalışmayı seviyorum.

Bahçecilik, hayatımın o kadar önemli bir parçası ki çevremdeki tüm canlılar için güvenli ve sağlıklı bir faaliyet olduğundan emin olmak istiyorum. Evimi ve Harikalar Çiftliği mi paylaştığım kıymetli insanlar ve hayvanlar var. Kızım Alice, annem Jean, kocam Brendan, iki at (Becky ve Filo), iki köpek (Moby ve Ginger) ve altı tane kedi (Buddy, Owl, Muffin, Teddy, Simba ve Toes). Kuşlar, kurbağalar, bir sürü faydalı böcek ve her türlü vahşi yaşama da bahçemde daima yer var. Toprağın içindeki hayatı da gözetirim. Toprak solucanları ve diğer minik canlılar bitkilerimin büyümesini sağlarlar.

Her zaman organik

Benim için güvenli bahçecilik demek organik bahçecilik demektir. Yani asla böcek ya da ot öldürücü ilaç kullanmam. Organik bahçecilik yapmaya karar verdiğimde bahçemden aldığım ürün miktarının azalmasını istemedim ve kimyasal kullanmadan zararlılarla mücadele yöntemlerini araştırdım. Yaptığım bu araştırmalar ve denemeler sonunda

kimyasallar olmadan, çevre dostu bir şekilde çok miktarda sebze ve çiçek yetiştirmeyi başardım ve yaptığım işe de Bahçe Kardeşliği adını verdim.

Tahmin edebileceğiniz gibi benim yöntemim bildiğimiz geleneksel kardeş bitkiler yöntemini uygulamakla başlıyor. Kardeş bitkiler yöntemi, belirli bitkilerin karşılıklı faydaları için birlikte yetiştirilmesini savunan bahçecilik olgusu ile halk biliminin bir karışımıdır.

Bazı kardeş bitkilerin eşleştirilmesinin ol-

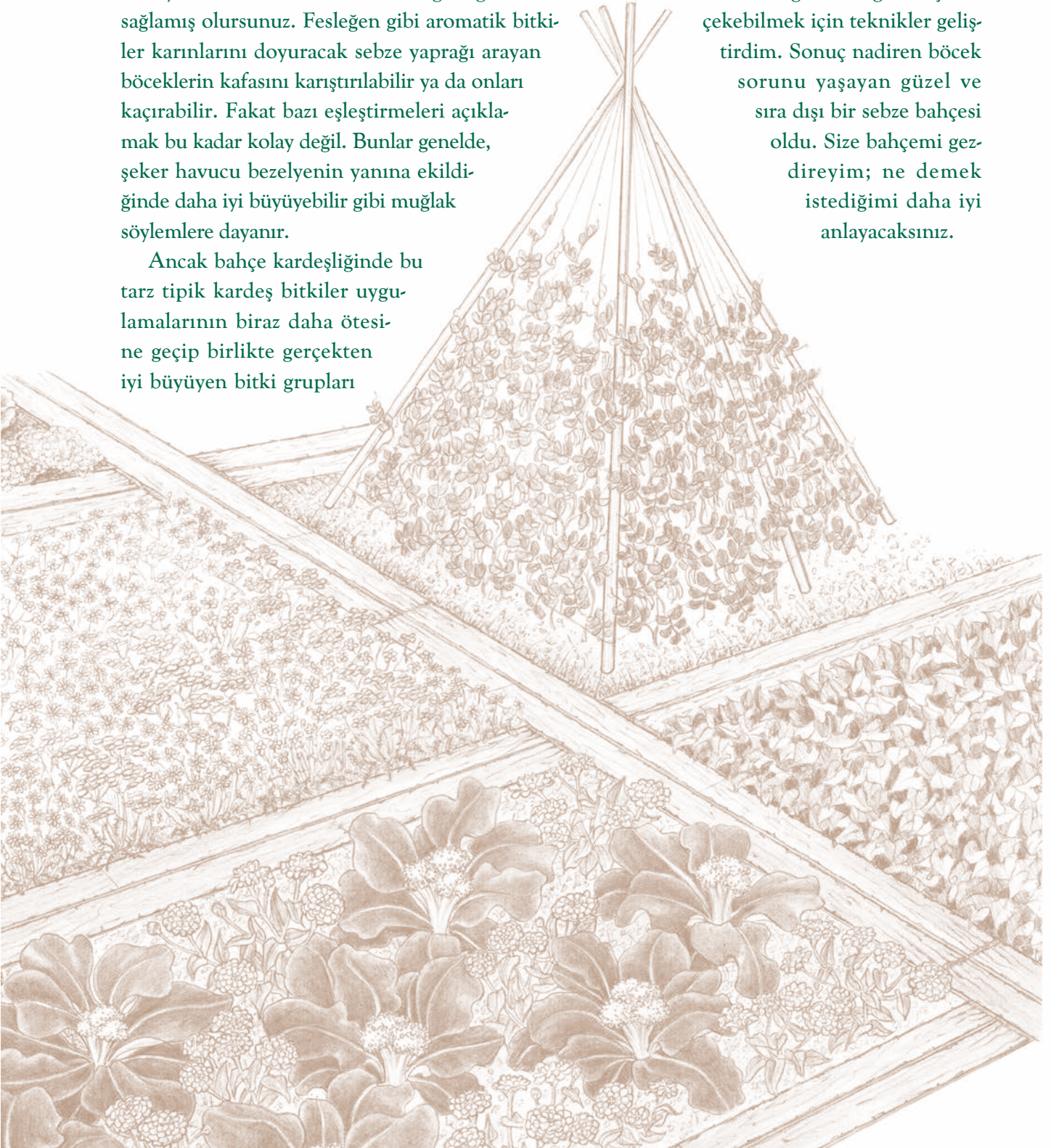

Sebzeden öte. Benim sebze bahçem faydalı böcek ve hayvanları çeken çok sayıda çiçek ve şifalı bitki barındırır. Bitkileri geniş sıralar halinde dikerim, bolca malç kullanırım ve toprağı korumak için yürüyüş yollarına tahta levhalar sererim.

dukça pratik sebepleri var. Örneğin, sırk fasulyeyi mısırın yanına dikerek ona sarılabileceği doğal bir sırk sağlamış olursunuz. Fesleğen gibi aromatik bitkiler karınlarını doyuracak sebze yaprağı arayan böceklerin kafasını karıştırılabilir ya da onları kaçırabilir. Fakat bazı eşleştirmeleri açıklamak bu kadar kolay değil. Bunlar genelde, şeker havucu bezelyenin yanına ekildiğinde daha iyi büyüyebilir gibi muğlak söylemlere dayanır.

Ancak bahçe kardeşliğinde bu tarz tipik kardeş bitkiler uygulamalarının biraz daha ötesine geçip birlikte gerçekten iyi büyüyen bitki grupları

keşfettim ve zararlı böcekleri yiyen bir sürü diğer böceği bahçeme çekebilmek için teknikler geliştirdim. Sonuç nadiren böcek sorunu yaşayan güzel ve sıra dışı bir sebze bahçesi oldu. Size bahçemi gezdireyim; ne demek istediğimi daha iyi anlayacaksınız.

Sally der ki:

“Unutmayın, siz toprağın üzerini açık bırakırsanız yabancı otlar gelip üzerini örter.”

Güzelce karışmış

Sanırım bahçeme yaklaşıırken ilk fark edeceğiniz şey dolu dolu ve renkli görüntüsü olur. Bir sebze bahçesi olmasına rağmen sebzelerin arasında bir sürü çiçek görürsünüz. Düzenli sıralar yoktur, her şey gelişigüzel serpiştirilmiş gibi gözükür. Bazı insanlar bahçemi kafa karıştırıcı, hatta dağınık bile bulurlar! Bunu nereden mi biliyorum? Kocam Brendan ve emlak işindeki ortaklarından biri arasındayken geçen konuşmadan. Her ikisi de gösteriş için tasarlanmış, muntazam peyzajlı, temiz görünümlü banliyö evlerine alışkınlar. Konuşma şöyle geçti:

Brendan: Burası Sally’nin sebze bahçesi. Biraz dağınık ama...

Emlakçı kadın: Şu çiçeklere bak. Aa ama bu bir altınbaşak otu değil mi? Yabani otları temizlemeye vakti olmuyor sanırım.

Brendan: Aslında o yabani otlar ve çiçeklerin bazılarının orada olmasının belirli bir amacı var. Bütün bitkilerin bir arada büyüdüğü bir sistem. Yani her şeyin bir sebebi var.

Emlakçı kadın: Evet, anlıyorum. Birçok şeyi bir arada büyüttüğünü kesin.

Dünyanın en düzenli bahçıvanı olmadığımı kabul ediyorum. Ama Brendan beni anlıyor. Bahçemdeki tüm bitkilerin orada olmasının bir sebebi var. Bu sebepleri anladığınız anda bahçe artık dağınık değil, muhteşem gözükmeye başlıyor!

Sıra arası* genişliklerine dikkat

Bahçemde uzun, dümdüz, tek sıra halinde ekilmiş sebzeler göremezsiniz. Tek sıra halinde ekili alanlarda insanlar her yere ayaklarıyla basabilirler, bu da toprağın sıkışmasına yol açar. İyi toprak bulmak çok zordur (özellikle benim gibi killi bir toprakla çalışmaya başladıysanız). Bu yüzden toprağı korumaya dikkat ederim. Bitkileri geniş sıralar halinde ya da geniş yataklara (genelde 90 cm genişliğinde) dikerim ve dikim yatakları arasında belirgin yürüyüş yolları açarım. Yürüyüş yollarının üzerine eski kalaslar koyarım. Sebze yatakları bu yürüyüş yollarında biraz daha yüksek olur. Yatakların içindeki toprağı bol bol organik madde karıştırırım. Böylece toprak sıkışmaz ve ben de çapa yapmak zorunda kalmam.

* Bitkilerin düzenli olarak yerleştirildiği sıralar arasındaki mesafeye sıra arası, sıralar üzerindeki mesafelere de sıra üzeri mesafe denir. (ç.n.)

Şimdi doğayla el ele verin ve kendi harikalar bahçenizi kurun!

Doğayla uyum içinde yaşamamanın en güzel yollarından biri, onu evinizin bir parçası haline getirmektir. Bahçecilik sadece toprakla uğraşmak değil, aynı zamanda canlılarla kurulan bir dostluk, ekosistemle örülen bir işbirliğidir. İşte *Bahçe Kardeşliği*, bu doğa dostu yaklaşımı temel alan, bütünsel bir bahçecilik sistemi sunuyor.

Sebzelerin arasında açan papatyalardan mısırın gövdesine sarılan sırik fasulyeye, uğurböceklerinden yabancılara kadar her canlının bir görevi, her bitkinin bir yeri var bu sistemde.

Bahçe Kardeşliği'nde, sürdürülebilir bir yaklaşımla toprağı zenginleştirmenin, faydalı böcekleri bahçenize çekmenin ve doğanın ritmiyle hareket ederek sebzeler, aromatik otlar ve çiçekler yetiştirmenin inceliklerini keşfedeceksiniz.

Sally Jean Cunningham, köşe yazarı, konuşmacı ve New York'taki Ulusal Bahçe Festivali'nin direktörüdür. Organik bahçecilik ve doğal tarım yöntemleri konusunda uzman olan Cunningham, bahçıvanlara doğa dostu çözümler ve sürdürülebilir bahçecilik yöntemleri sunmaktadır.

